

Sveučilište u Zagrebu  
Prirodoslovno-matematički fakultet  
Geografski odsjek

**Leo Tomićić**

**Demogeografska obilježja Brodsko-posavske županije**

Prvostupnički rad

Mentor: doc. dr. sc. Ksenija Bašić

Ocjena: \_\_\_\_\_

Potpis: \_\_\_\_\_

Zagreb, 2019.



TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA
----------------------------------

Sveučilište u Zagrebu

Prvostupnički rad

Prirodoslovno-matematički fakultet

Geografski odsjek

**Demogeografska obilježja Brodsko-posavske županije**

Leo Tomičić, JMBAG: 0119037584

**Izvadak:** Negativna prirodna promjena, velika emigracija i starenje stanovništva ključni su pokazatelji koji određuju demogeografska obilježja Brodsko-posavske županije. Najvažniji faktori koji su oblikovali ovakva obilježja jesu Domovinski rat te općenito loše ekonomsko stanje koje potiče emigracijska kretanja. Vrhunac broja stanovnika županija je imala 2001. kada je on iznosio 176765, dok je već na idućem popisu 2011. taj broj smanjen za 10.3 %. Godišnje procjene Državnog zavoda za statistiku govore da će i na popisu stanovništva 2021. broj biti smanjen. Važno obilježje stanovništva svakako je i homogenost, odnosno činjenica da na prostoru županije nema većeg miješanja etničkih ili vjerskih skupina. Po narodnosnoj osnovi dominiraju Hrvati, a po vjerskoj katolici. Uz sve navedeno, prisutna je i neravnomjerna naseljenost u prostoru, tako da nešto veći broj stanovnika živi na istoku županije, i to ponajviše zbog blizine Slavenskog Broda kao najznačajnijeg centra rada. Osim Slavenskog Broda, jedini urbani centar u županiji je Nova Gradiška, koja zbog svoje manje veličine ipak nema toliku mogućnost privlačenja stanovništva.

Ključne riječi: demografija, Brodsko-posavska županija, stanovništvo, depopulacija, starenje

Voditelj: doc. dr. sc. Ksenija Bašić

Tema prihvaćena: 07.02.2019.

Datum obrane: 20.09.2019.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska

BASIC DOCUMENTATION CARD
--------------------------

University of Zagreb  
Faculty of Science  
Geography Department

Bachelor Thesis

**Demogeographic features of Brod-Posavina County**

Leo Tomičić, JMBAG: 0119037584

**Abstract:** Negative natural change, large emigration and population aging are key indicators that determine the demogeographic characteristics of Brod-Posavina County. The most important factors which shaped these characteristics were the Homeland War and the poor economic situation that stimulated emigration movements. The peak of the population was in 2001 when it was 176765, while in the next census in 2011 the number decreased by 10.3 %. Annual estimates from the Central Bureau of Statistics say that the population will also be reduced in the 2021 census. An important feature of the population is certainly the homogeneity, ie the fact that there is no greater mixing of ethnic or religious groups in the county. The major ethnic grup are Croatians and the major religious group are Catholics. In addition, population is not evenly spaced at the area, so that a slightly larger number of inhabitants live in the east of the county, mostly due to the nearness of Slavonski Brod as the most important center of work. Apart from Slavonski Brod, the only urban center in the county is Nova Gradiška, which, because of its smaller size, does not have as much possibilty to attract population

Keywords: demography, Brod-Posavina County, population, depopulation, aging

Supervisor: Ksenija Bašić, Ph D, Assistant Professor

Thesis accepted: 07.02.2019.

Thesis defended: 20.09.2019.

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb,  
Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia

## Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Predmet istraživanja.....	2
1.2. Cilj i metode istraživanja .....	2
2. Povijesni razvoj naseljenosti .....	3
3. Prostorni razmještaj stanovništva.....	6
4. Kretanje stanovništva.....	8
4.1. Prirodno kretanje.....	8
4.2. Migracijska kretanja.....	10
5. Sastav stanovništva .....	13
5.1. Biološki sastav .....	13
5.2. Društveno-gospodarski sastav.....	15
5.2.1. Stanovništvo prema gospodarskoj aktivnosti.....	15
5.2.2. Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima.....	15
5.3. Kulturno-antropološki sastav .....	16
5.3.1. Sastav prema narodnosti i jeziku .....	16
5.3.2. Sastav prema vjeri .....	18
6. Ključni demografski problemi, njihovo rješavanje i buduća kretanja .....	20
7. Zaključak.....	22
8. Literatura.....	23
9. Izvori.....	24

## 1. Uvod

Geografija kao znanost primarno je posvećena istraživanju prostora, točnije geoprostora. Važan element koji bitno utječe na izgled, stanje i razvijenost nekog prostora jest čovjek, ljudi, odnosno stanovništvo koje u nekom prostoru boravi.. Unutar geografske znanosti, stanovništvom se bavi njezina grana demogeografija.

Brodsko-posavska županija nalazi se na prostoru istočne Hrvatske, točnije u slavonskom dijelu Posavine. Izrazito je izdužena u pravcu istok-zapad (127 km), dok joj se širina (sjever-jug) kreće od 7 km na najužem do 28 km na najširem dijelu. Sa sjeverne strane ograničena je Psunjem, Požeškom gorom i Diljem, dok južnu granicu čini rijeka Sava. Graniči sa 4 hrvatske županije, i to Sisačko-moslavačkom na zapadu, Požeško-slavonskom i Osječko-baranjskom na sjeveru te Vukovarsko-srijemskom na zapadu.

Površina županije iznosi 2030 km<sup>2</sup> po čemu je 13. županija u Hrvatskoj, dok prema popisu stanovništva iz 2011. godine ima 158 559 stanovnika (11. u Hrvatskoj). Iz navedenih podataka proizlazi podatak da gustoća naseljenosti iznosi 78.1 st./km<sup>2</sup>, iz čega se vidi da je ona nešto veća od gustoće naseljenosti Republike Hrvatske koja iznosi 75.8 st./km<sup>2</sup>.

Administrativno je županija podijeljena na 28 jedinica lokalne samouprave, i to 2 grada (Slavonski Brod i Nova Gradiška) i 26 općina. U administrativnim gradovima ukupno živi 73 703 stanovnika (Slavonski Brod: 59 507, Nova Gradiška: 14 196), odnosno 46.5 % ukupnog stanovništva. Jasno, ostatak živi u općinama, koje u većoj ili manjoj mjeri gravitiraju gradovima.



Sl. 1. Administrativna podjela Brodsko-posavske županije

Izvor: Središnji registar prostornih jedinica, DGU, 2013.

### 1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja rada jest stanovništvo Brodsko-posavske županije. Obilježja i procesi koji se tiču stanovništva bit će prikazani i analizirani kako bi se utvrdile sličnosti i razlike unutar same županije, ali i kako bi se iste usporedile s ostalim dijelovima Hrvatske. Ključni procesi koji će biti prikazani jesu kretanje stanovništva, i to prirodno kretanje, ali i kretanje migracijama. Pretpostavka je da Brodsko-posavska županija, kao posljedica iseljavanja i negativne prirodne promjene bilježi pad broja stanovnika. Nadalje, bit će izneseni i podaci koji se tiču biološkog, društveno-gospodarskog i kulturno-antropološkog sastava. Kako bi se postojeći negativni demografski trendovi različitim mjerama mogli zaustaviti, ili barem usporiti, potrebno je izvrsno razumjeti sadašnje stanje stvari.

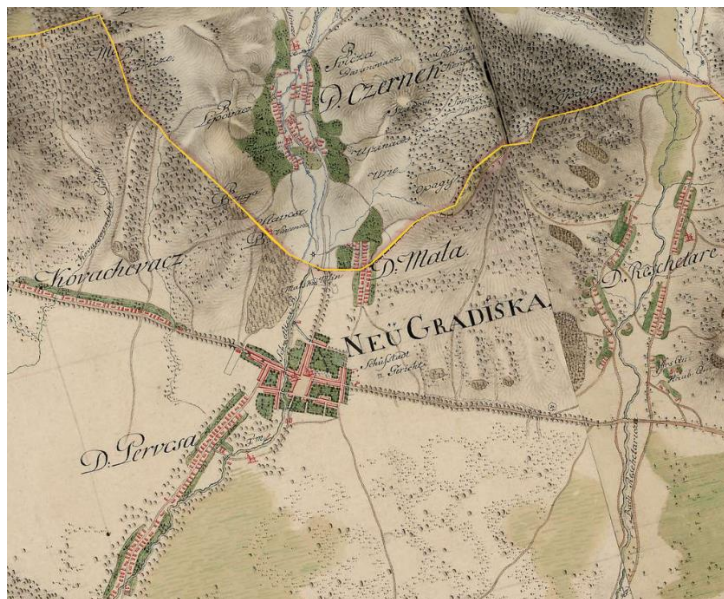
### 1.2. Cilj i metode istraživanja

Cilj istraživanja ovog prvostupničkog rada je analizirati i prikazati demografsku situaciju u Brodsko-posavskoj županiji. Također, pokušat će se predvidjeti budući demografski procesi. Metode korištene pri izradi rada jesu istraživanje već postojeće literature (znanstveni članci), analiza popisnih podataka te analiza različitih publikacija koje izdaje Državni zavod za statistiku.

## 2. Povijesni razvoj naseljenosti

Prostor Brodsko-posavske županije ima dugu tradiciju naseljenosti, što potvrđuju i iskopani materijali na arheološkom nalazištu Slavča, a ovim su područjem između ostalog prolazili i Kelti (4. st. pr. Kr.) i Rimljani (1. st.) (Skelac, 1997). O Rimskom prisustvu svjedoči nam i antički grad Marsonia, na lokaciji današnjeg Slavonskog Broda. Sam grad bio je važna postaja na cesti između antičkih gradova Siscije i Sirmiuma. Kao i ostatak istočne Hrvatske, područje županije kasnije je bilo pod utjecajem Turaka (Osmanlija) i Austrije (Habsburška Monarhija, Austro-Ugarska). Inače, vrlo je malo ostataka iz doba prije Austrijske vladavine, i to iz razloga što su se utvrde i crkve uglavnom gradile od drveta.

Činjenica da je prostor županije bio na samoj granici Habsburškog Carstva dovela je do toga da je isti od 16. do 19. stoljeća bio podijeljen između Vojne Krajine i civilne Hrvatske. Ovakva podjela uvjetovala je da se velik dio stanovništva nastani u niznim naseljima duž cijele županije (u pravcu istok-zapad), tzv. stara krajiška cesta. Opća nesigurnost koja je posljedica brojnih turskih provala uvjetovala je preseljavanja stanovništva s ovog područja u dijelove današnje Hrvatske gdje je takva opasnost bila manja, a osim njih, svakako su na demografske procese velik utjecaj imale i bolesti kao što je kuga. Slika 2 prikazuje dio današnjeg prostora Brodsko-posavske županije, a na istoj se može vidjeti i granica (označena žutom bojom) koja je civilnu Hrvatsku odvajala od Vojne Krajine.



Sl. 2. Područje Nove Gradiške s okolicom u 18. stoljeću  
Izvor: Mapire.eu



Suvremeni popisi stanovništva u Hrvatskoj, pa tako i u Brodsko-posavskoj županiji provode se od 1857. godine, a neke ključne podatke s tih suvremenih popisa sadrži Tab. 1. Broj stanovnika rastao je do 2001. god. kada je doživio svoj vrhunac od 176 765 stanovnika (2.38 puta više od 1857.). Do 2001. godine, samo je u dva međupopisna razdoblja broj stanovnika padao. Prvi pad odnosi se na period 1869.-1880., a njegovi razlozi bili su agrarna kriza koja je zahvatila ove prostore, kao i epidemija kolere. Navedena kriza trajala je 1873. do 1895, uzrokovala je glad i siromaštvo, a i ukidanje kmetstva 1848. imalo je utjecaj na navedeni pad jer je dovelo do povećanja socijalne pokretljivosti stanovništva koje se počinje iseljavati.

Tab. 1. Kretanje stanovništva Brodsko-posavske županije u razdoblju 1857.-2011.

Godina	Stanovnika	Lančani indeks	Bazni indeks (baza=1857.)	Prosječna godišnja stopa promjene
1857	74136	-	100	-
1869	79273	106.9	106.9	0.56
1880	77739	98.1	104.9	-0.18
1890	90751	116.7	122.4	1.56
1900	99979	110.2	134.9	0.97
1910	116259	116.3	156.8	1.52
1921	112693	96.9	152.0	-0.28
1931	128790	114.3	173.7	1.34
1948	134436	104.4	181.3	0.25
1953	142614	106.1	192.4	1.19
1961	154309	108.2	208.1	0.99
1971	164065	106.3	221.3	0.61
1981	167667	102.2	226.2	0.22
1991	174998	104.4	236.0	0.43
2001	176765	101.0	238.4	0.10
2011	158559	89.7	213.9	-1.08

Izvor: Državni zavod za statistiku: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2011.

U međupopisnom razdoblju 1910.-1921. dogodio se pad od 3.1 %, i to zbog Prvog svjetskog rata, odnosno bolesti i epidemija koje su vladale za vrijeme rata ili nakon njega. Izravna posljedica rata jest negativna prirodna promjena, do koje dolazi zbog smanjena nataliteta uslijed nesigurne društvene situacije, kao i zbog povećanja mortaliteta, ponajprije muškog stanovništva koje gine na bojištu. Nakon formiranja Države SHS, odnosno kasnije Kraljevine Jugoslavije, dolazi do rasta broja stanovnika, kao posljedica prirodnog prirasta, ali i imigracijom uzrokovanom agrarnom

reformom. Iako bi se zbog ratnih događanja očekivao pad u razdoblju 1931.-1948., on se nije dogodio, nego je došlo do blagog rasta broja stanovnika (4.4 %, ili 0.25 % godišnje). Za takav rast zaslužan je nastavak doseljavanja, ponajprije iz Dalmacije, Like i Hercegovine koji je uspio nadoknaditi negativne posljedice ratnih zbivanja.

Nakon Drugog svjetskog rata dinamika stanovništva se smanjuje. U svim međupopisnim razdobljima 1948.-2001. dolazi do rasta broja stanovnika, ali smanjenim stopama. Ipak, ovdje postoji velika razlika unutar same županije što možemo vidjeti u Tablici 2. Naime, istočni dio županije, koji je do 1993. bio u sastavu bivše općine Slavonski Brod, tijekom cijelog tog razdoblja bilježi veće stope rasta. Nasuprot tomu, zapadni dio županije u sastavu bivše općine Nova Gradiška već od međupopisnog razdoblja 1971.-1981. bilježi pad broja stanovnika. Razlog pada ponajprije je negativna migracijska bilanca koja se ne uspijeva nadoknaditi prirodnom promjenom (koja jest pozitivna, ali ne u dovoljnoj mjeri) (Kevo, 2008).

Tab. 2. Kretanje stanovništva bivših općina Nova Gradiška i Slavonski Brod 1961.-2001.

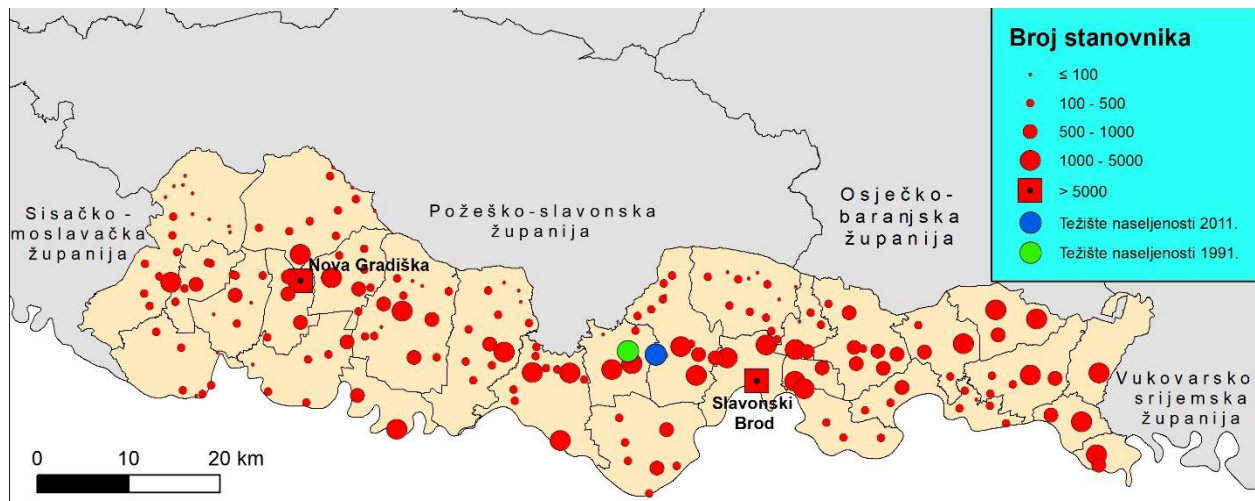
Godina	Nova Gradiška		Slavonski Brod	
	Broj stan.	Lančani indeks	Broj stan.	Lančani indeks
1961	63126	-	91183	-
1971	63754	100.99	100311	110.01
1981	61267	96.10	106400	106.07
1991	60749	99.15	114249	107.38
2001	52416	86.28	124349	108.84

Izvor: Državni zavod za statistiku: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2011.

Iako je u razdoblju 1991.-1995. trajao Domovinski rat, a zapadni dio županije bio okupiran, i u tome je razdoblju ostvaren porast broja stanovnika (osim Brodsko-posavske, u navedenom razdoblju još su samo tri hrvatske županije imale rast broja stanovnika: Grad Zagreb, Zagrebačka i Istarska). Bez obzira što je velik dio srpskog stanovništva (iz zapadnog dijela županije) nakon Vojno-redarstvene operacije Bljesak napustilo teritorij na kojem su živjeli, njihov odlazak kompenziran je naseljavanjem hrvatskog stanovništva protjeranog iz Bosne iz Hercegovine, uglavnom iz Bosanske Posavine (Jelić, 2008). Tako u razdoblju 1991.-2001. bivša općina Nova Gradiška bilježi migracijski saldo od -8212, dok istovremeno bivša općina Slavonski Brod ima pozitivan migracijski saldo od 6936 (Kevo, 2008).

### 3. Prostorni razmještaj stanovništva

U Brodsko-posavskoj županiji postoji 185 naselja, od kojih je 181 naseljeno (prema Popisu iz 2011.). 1991. sva su naselja bila naseljena. Prostorni razmještaj naselja, kao i njihovu veličinu prikazuje nam slika 3.



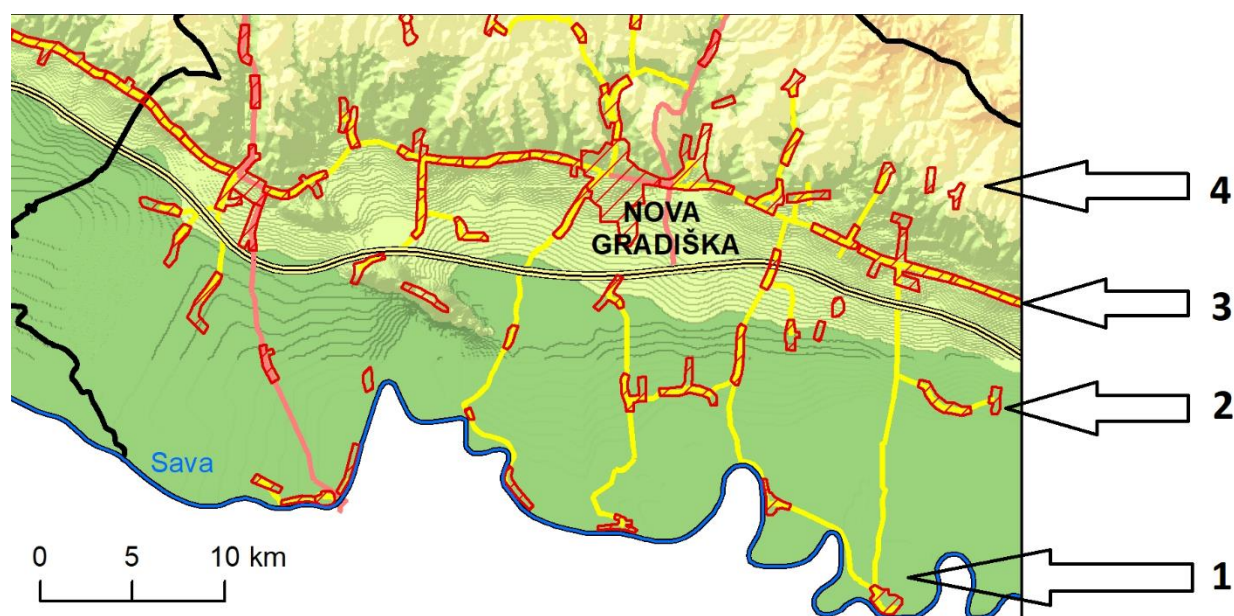
Sl. 3. Naselja Brodsko-posavske županije

Izvor: Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. – Prvi rezultati po naseljima

Vidi se da u strukturi naselja dominiraju ona sa manjim brojem stanovnika. Veličinom se izdvajaju jedino Slavonski Brod i Nova Gradiška, jedina dva grada koja su ujedno i najveći centri rada. Upravo se između njih pruža niz većih naselja (1000-5000 stanovnika), kao i istočno od Slavonskog Broda (prema Đakovu). Ta naselja nizmog su tipa i predstavljaju tipičan izgled krajolika ovog područja. Jedino veće naselje zapadno od Nove Gradiške su Okučani. Na slici 3 možemo vidjeti i kako je istočni dio županije nešto naseljeniji, sa većim brojem većih naselja, pa samim time i brojnijim stanovništvom. To nam potvrđuje i točka koja prikazuje težište naseljenosti. Nju možemo definirati kao točku koja najbolje aproksimira lokaciju svog stanovništva županije, a dobiva se tako da se svako naselje ponderira brojem stanovnika. Očekivano se nalazi na potezu između Nove Gradiške i Slavonskog Broda, s time da je puno bliže Slavonskom Brodu, što govori o njegovoj većoj važnosti u svakom pogledu. Ako težište naseljenosti iz 2011. usporedimo sa onime iz 1991., vidimo da se ono još više pomaknulo na istok. To nam govori da je protokom vremena stanovništvo još više koncentrirano na istok županije, bliže Slavonskom Brodu. Uzrok te činjenica je negativnija stopa prirasta stanovništva na zapadu

županije, uzrokovana kako slabijom prirodnom promjenom, tako i negativnijom migracijskom bilancom (ponajprije se odnosi na migracije iz Domovinskog rata koje su bile najbrojnije, dok migracije iz ekonomskih razloga od 2013. pa nadalje nisu uzete u obzir budući da su korišteni podaci iz Popisa 2011.).

Najvažniji čimbenik koji je uvjetovao prostorni razmještaj stanovništva u županiji jest reljef. Najistaknutiji reljefni elementi jesu gorja koja prolaze sjeverom županije (Psunj, Požeška gora, Dilj) te riječna dolina rijeke Save na jugu. Između tih reljefnih elemenata ističe se izrazita zonalnost koju možemo uočiti i na slici 4.



Sl. 4. Tipični raspored naselja u zapadnom dijelu Brodsko-posavske županije: 1 – naselja uz Savu, 2 – naselja središnje zone savske nizine, 3 – naselja na kontaktu nizine i prigorja, 4 – prigorska naselja

Izvor: Rad autora; prema: Veliki atlas Hrvatske, 2012.

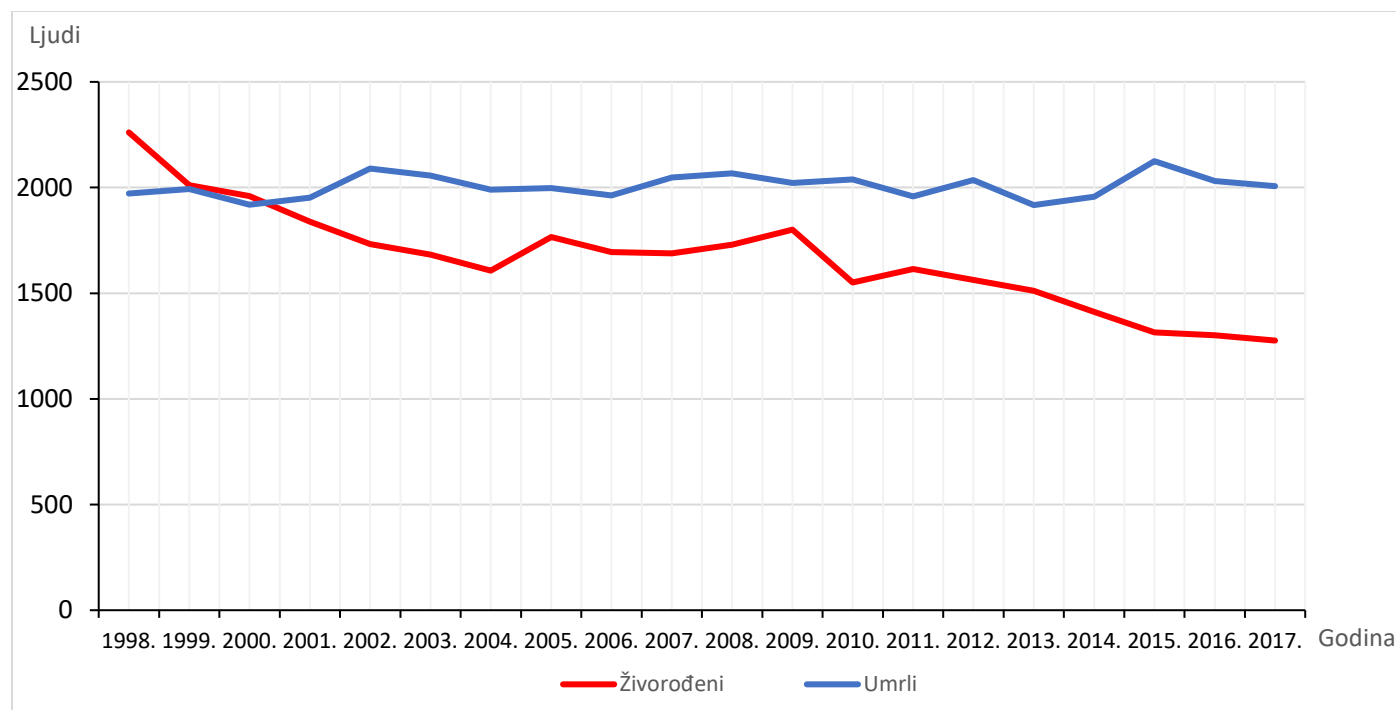
Naselja prisavske zone (1) relativno su povoljna za naseljavanje i agrarno iskorištavanje, a odlikuje ih i povoljan prometni položaj koji je posebno valoriziran bio u prošlosti kada je i plovni put Save imao veću važnost. U središnjoj zoni savske nizine (2) izmjenjuju se poplavna polja (Crnac polje, Jelas polje) s ocjeditijim dijelovima u kojima su smještena naselja. Najvažniji i najgušće naseljen prostor je na dodiru nizine i prigorja (3). S obzirom na ostale dijelove, ondje prevladava gusta naseljenost, i to uglavnom u niznim naseljima. Tu su locirane i najvažnije longitudinalne

prometnice koje prolaze duž cijele županije (autocesta A3, željeznička pruga Zagreb-Tovarnik, „stara krajiška cesta“ – danas dio više županijskih cesta). Prigorski okvir (4) karakteriziraju rijetka naselja s manjim brojem stanovnika i najviše izraženim trendom depopulacije. Sama naselja su raštrkana u prostoru.

## 4. Kretanje stanovništva

### 4.1. Prirodno kretanje

Prirodno kretanje stanovništva određeno je rodnošću (natalitet) i smrtnošću (mortalitet), a njihova rezultanta jest prirodna promjena (Nejašmić, 2005). Prirodna promjena može biti pozitivna (prirodni priraštaj) ili negativna (prirodni pad).



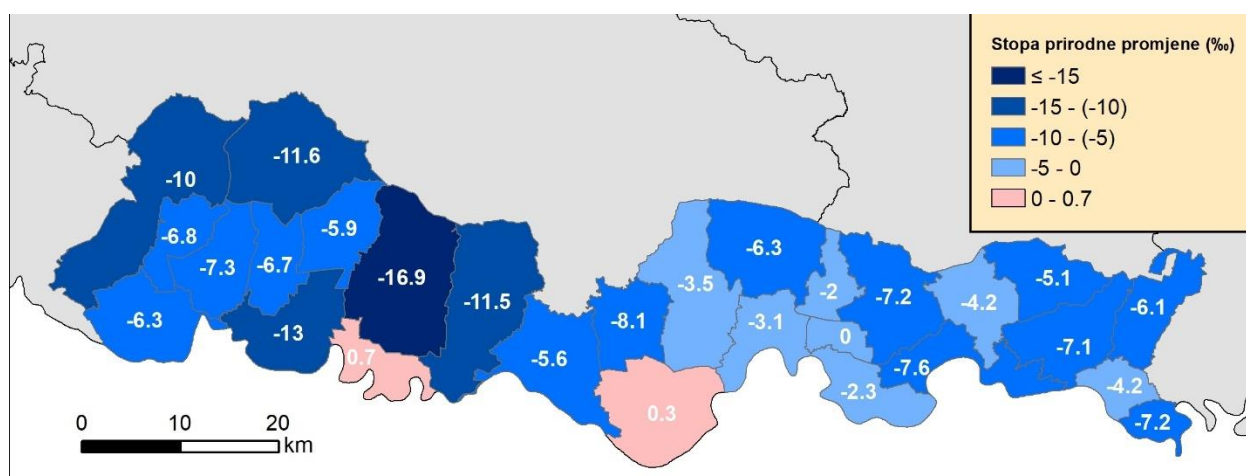
Sl. 5. Živorodeni i umrli u Brodsko-posavskoj županiji u razdoblju 1998.-2017.

Izvor: Državni zavod za statistiku: Stanovništvo – pregled po županijama

Na slici 5 vidimo kako je 2000. bila zadnja godina u kojoj je županija imala makar minimalan prirodni priraštaj. Od tada, prirodno kretanje stanovništva je negativno (prirodni pad). Situacija je iz godine u godinu sve lošija, odnosno razlika između broja rođenih i broja umrlih sve je veća (2017. je iznosila -730). Svakako da su na kretanje broja rođenih utjecaj imali različiti biološki, društveno-gospodarski i psihološki (individualni) čimbenici (Nejašmić, 2005). Od biološkog čimbenika

najvažnije je istaknuti nepovoljan dobni sastav ukupne populacije, odnosno smanjen broj žena u fertilnoj dobi (zbog iseljavanja mladih). Kada govorimo o društveno-gospodarskim čimbenicima, onda se tu ponajprije misli na lošu ekonomsku situaciju koja svakako nije poticaj rađanju djece. To potvrđuje i činjenica da je 2015. god. županijski BDP per capita iznosio 56 % državnog BDP-a per capita (po tom pitanju, lošija je jedino Virovitičko-podravska županija) (Hrvatska gospodarska komora, 2018).

Stopa prirodne promjene 2017. god. iznosila je -5.1 ‰. Kako ne bi došlo do generalizacije podataka na županijskoj razini, potrebno je podatke razlučiti po jedinicama lokalne samouprave.



Sl. 6. Stopa prirodne promjene u Brodsko-posavskoj županiji 2017. god.

Izvor: Državni zavod za statistiku: Gradovi u statistici

Pri računanju stope prirodne promjene, za broj stanovnika općina korištena je procjena Državnog zavoda za statistiku za 2017 (DZS: Gradovi u statistici, 2018). Zbrojem tih podataka dobivamo procijenjen broj stanovnika županije za 2017. god., a on iznosi 141 857. Na slici 6 vidimo da je stopa prirodne promjene negativna u 25 od 28 jedinica lokalne samouprave. Jedino općine Davor (0.7 ‰) i Bebrina (0.3 ‰) bilježe blagi prirodni priraštaj (gotovo na razini stagnacije) dok Gornja Vrba ima stagnaciju (0.0 ‰). Kartogram na slici 6 pruža nam i dobar uvid u to kako je situacija na zapadu županije lošija, odnosno stopa prirodne promjene je negativnija. I na toj razini glavni uzroci takvog stanja jesu nepovoljniji biološki čimbenici na zapadu županije, kao i lošija ekonomska situacija (činjenica je da je Slavonski Brod „jači“ centar rada od Nove Gradiške, pa tako i stanovništvo u općinama bliže Slavonskom Brodu ima veću mogućnost

zaposlenja). Najnižu stopu prirodne promjene ima Staro Petrovo Selo, i to -16.9 ‰ što je izuzetno zabrinjavajuć podatak.

#### 4.2. Migracijska kretanja

Prostorna pokretljivost oduvijek je dio povijesti čovjeka. Oduvijek su ljudi migrirali iz jednog područja u drugo, s posebnim uzrocima i posljedicama (Friganović, 1990.). Migracija podrazumijeva promjenu čovjekova prebivališta, bez obzira na to bila trajna ili privremena. U Brodsko-posavskoj županiji migracije su zadnjih godina bitan čimbenik koji utječe na ukupno kretanje stanovništva, i to nažalost u negativnom pogledu. Naime, otkada je ulaskom Hrvatske u Europsku uniju (2013.) hrvatskim građanima olakšan odlazak na rad/školovanje u inozemstvo, mnogi su zbog nepovoljnog gospodarskog stanja u županiji tu mogućnost i iskoristili. Osim toga, aktualne su migracije i u druge dijelove Hrvatske.

Tab. 3. Migracijski podaci za općine i gradove Brodsko-posavske županije od 2011. do 2017. god.

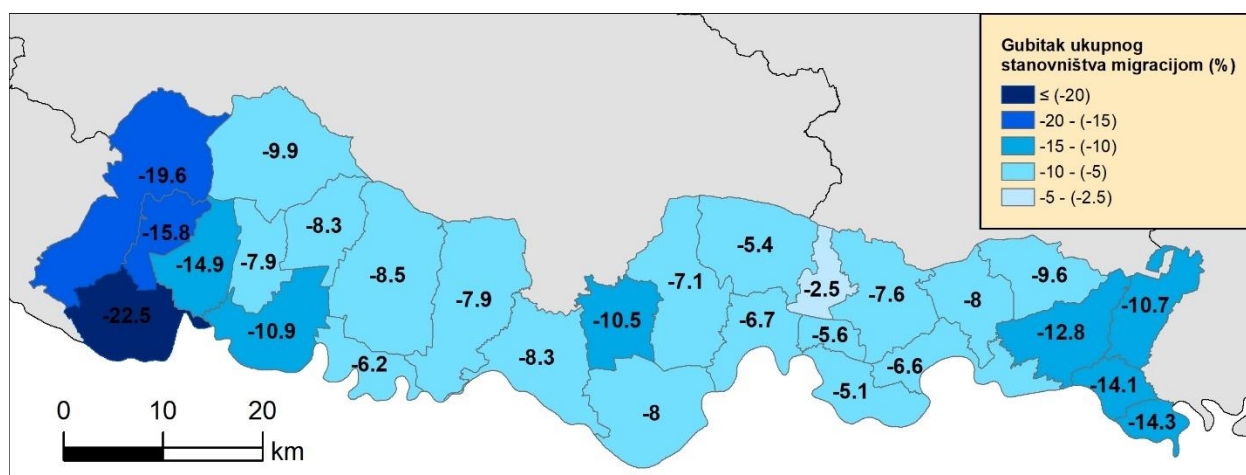
JLS	Broj stanovnika (2011)	I 2011	E 2011	I 2014	E 2014	I 2017	E 2017	I – E (2011- 2017)	Gubitak stanovništva migracijama (2011-2017) (%)
Bebrina	3252	32	41	38	60	49	100	-259	-8.0
Brodski Stupnik	3036	49	58	32	81	36	105	-319	-10.5
Bukovlje	3108	97	58	88	108	50	134	-78	-2.5
Cernik	3640	58	91	82	101	47	139	-361	-9.9
Davor	3015	16	33	13	50	22	50	-186	-6.2
Donji Andrijeveci	3709	55	76	63	114	44	124	-295	-8.0
Dragalić	1361	34	52	34	61	19	73	-203	-14.9
Garčin	4806	68	86	79	159	72	174	-363	-7.6
Gornja Vrba	2512	59	48	58	68	52	99	-140	-5.6
Gornji Bogićevci	1975	58	76	47	75	43	155	-312	-15.8
Gundinci	2027	11	46	24	42	9	88	-217	-10.7
Klakar	2319	33	33	28	51	20	64	-118	-5.1
Nova Gradiška	14229	257	331	265	452	244	569	-1121	-7.9
Nova Kapela	4227	30	77	91	119	61	145	-333	-7.9
Okučani	3447	118	140	104	220	104	264	-675	-19.6
Oprisavci	2508	28	59	32	55	28	58	-165	-6.6
Oriovac	5824	61	98	85	158	83	195	-481	-8.3
Podcrkavlje	2553	34	39	40	62	30	82	-139	-5.4
Rešetari	4753	86	97	88	116	59	171	-394	-8.3



<b>Sibinj</b>	6895	104	152	128	174	109	237	-491	-7.1
<b>Sikirevci</b>	2476	15	52	13	49	19	108	-348	-14.1
<b>Slavonski Brod</b>	59141	706	837	760	1172	664	1956	-3933	-6.7
<b>Slavonski Šamac</b>	2169	41	61	39	80	21	104	-310	-14.3
<b>Stara Gradiška</b>	1363	22	50	24	57	34	91	-307	-22.5
<b>Staro Petrovo Selo</b>	5186	81	89	91	158	81	187	-441	-8.5
<b>Velika Kopanica</b>	3308	49	71	53	98	40	146	-424	-12.8
<b>Vrbje</b>	2215	35	38	31	58	28	92	-241	-10.9
<b>Vrpolje</b>	3521	34	71	40	80	69	128	-337	-9.6
<b>UKUPNO</b>	158559	2271	2960	2470	4078	2137	5838	-12991	-8.2

Izvor: Državni zavod za statistiku: Gradovi u statistici, 2018.

U Tablici 3 možemo vidjeti neke podatke koji se tiču migracija po jedinicama lokalne samouprave Brodsko-posavske županije. Iako u publikacijama koje izdaje Državni zavod za statistiku postoje podaci za sve godine, njihov istovremeni prikaz u ovom formatu bio bi nepregledan. Stoga su odabrane 3 referentne godine: 2011. kao godina u kojoj Hrvatska još nije bila članica EU, 2014. kao godina neposredno nakon ulaska u EU i 2017. kao godina s najrecentnijim podacima. Vidimo kako je županija izrazito emigracijsko područje. U razdoblju 2011.-2017. apsolutno sve općine i gradovi imali su negativnu migracijsku bilancu. Posebno je zabrinjavajuća činjenica da je negativna migracijska bilanca iz godinu u godinu sve veća, odnosno još uvijek se ne nazire promjena trendova koji su trenutno aktivni.



Sl. 7. Gubitak ukupnog stanovništva migracijom u razdoblju 2011.-2017. u Brodsko-posavskoj županiji

Izvor: Državni zavod za statistiku: Gradovi u statistici, 2018.

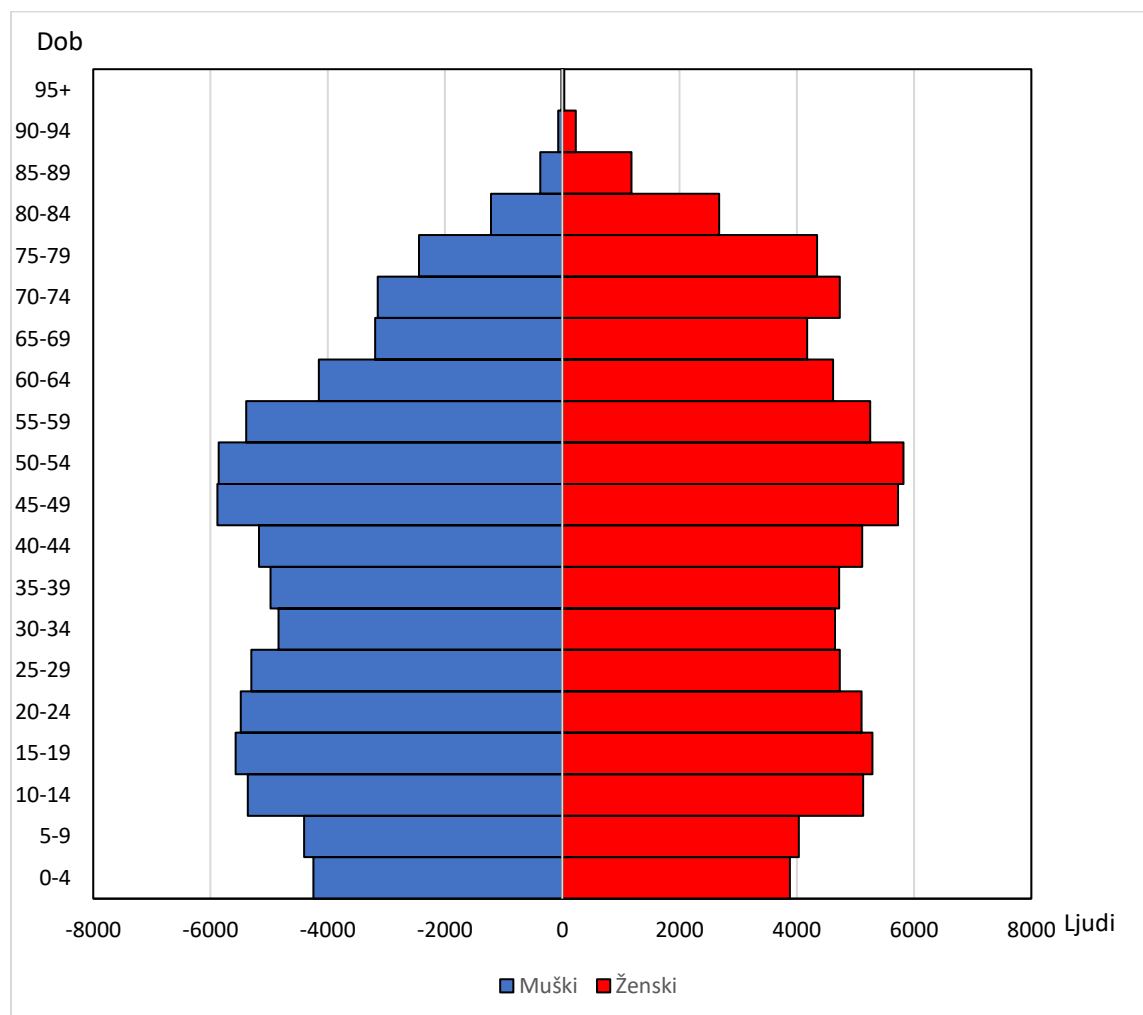


Slika 7 pokazuje nam podatke iz posljednjeg stupca prethodne tablice u obliku kartograma, kako bi isti bili pregledniji. Vidimo da najveći gubitak ukupnog stanovništva migracijom imaju općine na krajnjem zapadu županije, Stara Gradiška i Okučani. Na krajnjem istoku županije grupirane su općine (Slavonski Šamac, Gundinci, Sikirevci, Velika Kopanica) koje također imaju lošije pokazatelje od prosjeka županije. Razlog zbog kojega su općine na krajnjim rubovima županije u najlošijem položaju što se tiče migracija jest činjenica da su najudaljenije od hijerarhijski jačih centara u urbanom sistemu (Slavonski Brod, Nova Gradiška), pa samim time i od centara rada, školovanja i sl., što onda dovodi do odlaska stanovnika, posebice mladih, iz tih općina. Gradovi Slavonski Brod i Nova Gradiška, koji bi kao jedini administrativni gradovi u županiji trebali biti centri rada i privlačenja stanovništva iz okolice, također imaju negativnu migracijsku bilancu.

## 5. Sastav stanovništva

### 5.1. Biološki sastav

Biološki sastav stanovništva obuhvaća kategorije dobi i spola, a najpreglednije se prikazuje dobno-spolnom piramidom (još se koriste i nazivi: populacijska piramida, biološko stablo i dr.), koja pruža pregledan uvid u brojčane odnose između različitih dobnih skupina, kao i spolova (Nejašmić, 2005).



Sl. 8. Dobno-spolni sastav stanovništva Brodsko-posavske županije

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Već samim pogledom na dobno-spolnu piramidu Brodsko-posavske županije (slika 3), uočava se da joj je baza sužena, a srednji dio ispupčen. Može se reći da takav oblik podsjeća na urnu. Koeficijent starosti iznosi 23.08, iz čega slijedi da je prema dobnom sastavu stanovništvo *staro* ili

*kontraktivno*. Prema još detaljnijoj klasifikaciji, možemo ga svrstati i u *izrazito staro* ili *izrazito kontraktivno* (Nejašmić, 2005).

Indeks starosti županije iznosi 96.54, što upućuje da je stanovništvo ušlo u duboku starost, s tendencijom prelaska u izrazito duboku starost. Unatoč tomu što je ovaj podatak izrazito nepovoljan i ne pruža povoljnu perspektivu daljnjeg demografskog razvoja, unutar Republike Hrvatske samo Međimurska županija ima manji indeks starosti (91.8), dok državni prosjek iznosi 115. Takvo stanje stvari upućuje na nepovoljne demografske trendove koji djeluju u Hrvatskoj.

Sastav stanovništva prema spolu pokazuje nam brojčani odnos muškog i ženskog stanovništva. Do veće neravnoteže spolnog sastava dolazi u slučaju nekih nenormalnih društvenih zbivanja kao što su revolucije, ratovi, ali i selektivne migracije prema spolu (Nejašmić, 2005). Na prostoru Brodsko-posavske županije (prema Popisu stanovništva iz 2011.) živi nešto više žena nego muškaraca, 51.37 % naspram 48.63 %. Sličan odnos otprilike vrijedi i za područje čitave Hrvatske tako da tu nema značajnih odstupanja. Iz gore navedenih podataka slijedi da koeficijent maskuliniteta ( $k_m$ ) iznosi 94.66.

Tab. 4. Odnos muškog i ženskog stanovništva u Brodsko-posavskoj županiji po velikim dobnim skupinama

Dob	Muški	Ženski	Koeficijent maskuliniteta
0-14	14011	13052	107.34
15-64	52635	51033	103.13
65+	10469	17375	60.25

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Tablica 3 pregledno prikazuje kako se odnos muškog i ženskog stanovništva mijenja prema velikim dobnim skupinama. Veći broj muških u dobi 0-14 godina u skladu je s pojavom da se rađa nešto veći broj muške nego ženske djece. Unatoč tomu, s godinama se razlika smanjuje, a uzrok tomu je općenito veća biološka otpornost žena koja rezultira njihovom manjom smrtnošću i samim time duljim životnim vijekom. Jasno, to se najizraženije primjećuje kod najstarije dobne skupine (65+) u kojoj onda i koeficijent maskuliniteta poprima najnižu vrijednost.

## 5.2. Društveno-gospodarski sastav

Društveno-gospodarski sastav podrazumijeva sastav stanovništva prema zanimanju, djelatnosti, aktivnosti i obrazovanju (Nejašmić, 2005). Ovaj tip analize stanovništva daje nam predodžbu o tome koje su gospodarske aktivnosti dominirajuće na pojedinom prostoru. Broj aktivnog stanovništva također nam daje uvid o razvijenosti nekoga prostora. Obrazovna struktura važna je jer stanovništvo s višim stupnjem obrazovanja u pravilu više doprinosi gospodarstvu svojim znanjem i inovacijama, te se u pravilu bavi i profitabilnijim djelatnostima koje onda doprinose bogatstvu čitavog kraja.

### 5.2.1. Stanovništvo prema gospodarskoj aktivnosti

Ne sudjeluju svi stanovnici određenog prostora u proizvodnji dobara i usluga (posebice djeca, stariji i nemoćni), nego isključivo aktivno stanovništvo (u pravilu stanovništvo zrele dobi). Prema Popisu iz 2011., na području županije bilo je 131 512 stanovnika starijih od 15 godina, od čega je 57 197 (43.49 %) aktivnih i 74 288 (56,49 %) neaktivnih te 27 osoba za koje je nepoznat podatak o navedenom obilježju. Od aktivnih stanovnika zaposlenih je bilo 41 804 (73.1 %), a nezaposlenih 15 393 (26.9 %). Istovremeno, na području cijele Republike Hrvatske bilo je 50,49 % neaktivnih osoba. Zaključuje se, prosjek Brodsko-posavske županije po tom pitanju lošiji je od države u cijelini. Veći broj neaktivnog stanovništva znači i više stanovništva kojega osobe koje su aktivne moraju uzdržavati. Takvo stanovništvo ne živi od vlastita rada nego je uglavnom financirano od drugih osoba. Izuzetak su umirovljenici, koji iako radno neaktivni, imaju vlastiti prihod – mirovinu (starosna, invalidska, braniteljska). U Brodsko-posavskoj županiji umirovljenici čine 50.6 % ukupno neaktivnih osoba, a za čitavu Hrvatsku prosjek iznosi 58 % (prema Popisu iz 2011. god.). Osim umirovljenika, u neaktivne osobe spadaju i osobe koje se bave poslovima u kućanstvu, učenici i studenti te ostale neaktivne osobe (npr. osoba starija od 15 godina koja ne radi, ne traži posao, ne školuje se i ne obavlja kućanske poslove). Svakako da bi bilo poželjno potaknuti neaktivne osobe na traženje posla i zaposlenje kako bi se uključili u suvremene tokove društva i pridonijeli proizvodnji dobara i usluga.

### 5.2.2. Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima

Od ukupnog broja stanovnika županije starijeg od 15 godina, najviše je onih sa završenom srednjom školom, njih 66 659 odnosno 50.69 %. Samo osnovnu školu ili manje završilo je 52 300 stanovnika (39.77 %). Neki oblik visokog obrazovanja ima 12 455 stanovnika (9.47 %). Pri ovoj klasifikaciji, uočljivo je da je veći udio visokoobrazovanih u gradskim središtima Slavonskom

Brodu (15.2 % stanovnika starijih od 15 god.) i Novoj Gradiški (12.5 %). Određene općine bliže navedenim gradskim središtima imaju nešto veći udio visokoobrazovanih od ostalih ruralnijih općina. Uspoređujući ove podatke s državnima, županija se nalazi ispod državnog prosjeka, budući da je visokoobrazovanih na području države 16.4 %. Veći udio visokoobrazovanih osoba poželjan je jer su uglavnom te osobe nositelji pozitivnih gospodarskih, političkih i svih drugih društvenih procesa u prostoru.



Sl. 9. Udio visokoobrazovanog stanovništva po jedinicama lokalne samouprave Brodsko-posavske županije prema Popisu stanovništva iz 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011 – Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima

### 5.3. Kulturno-antropološki sastav

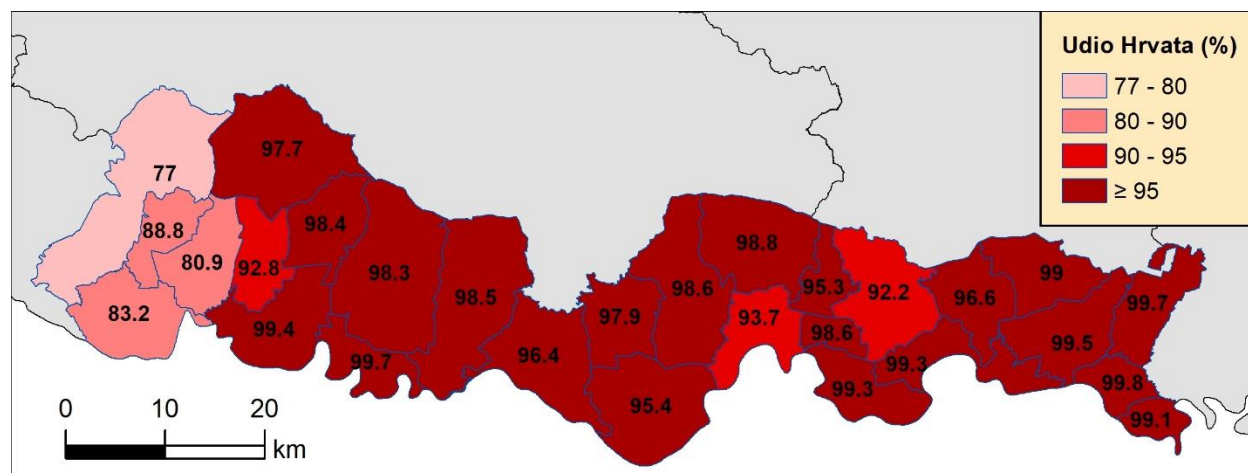
Kulturno-antropološki sastav stanovništva obuhvaća kategorije rase, narodnosti, vjere i jezika. Iako nije ključan za demogeografska istraživanja, njegove značajke bitne su odrednice identiteta stanovništva te je zato važno je predložiti i njegov sastav. Razlike u kulturno-antropološkom sastavu nastaju kroz cjelokupnu povijest čovječanstva, i to zbog življenja u različitim prirodno-geografskim i društvenim uvjetima. Umnožavanjem migracijskih kretanja i procesom globalizacije razlike se smanjuju, no unatoč tomu, i dalje će postojati osnovne posebnosti (Nejašmić, 2005). Homogeniji sastav prema ovim obilježjima stanovništva u pravilu pridonosi „miru u društvu“. Ako je društvo etnički ili religijski homogeno, onda unutar toga društva neće doći niti od međuetničkih ili međureligijskih sukoba koje bi usporile razvoj stanovništva, odnosno njegov standard života.

#### 5.3.1. Sastav prema narodnosti i jeziku

Stanovništvo prema narodnosti u Brodsko-posavskoj županiji izrazito je homogeno te Hrvati čine 94.99 % stanovništva. Najbrojnija nacionalna manjina su Srbi s udjelom od 2.60 %, dok sve ostale

skupine stanovništva (nacionalne manjine kao što su Romi, Bošnjaci, Albanci, ali i oni koji se ne izjašnjavaju) zajedno imaju udio od 2.41 %.

U svim jedinicama lokalne samouprave (28) Hrvati imaju apsolutnu većinu, i to u 21 više od 95 %, u 3 između 90 i 95 % i u 4 JLS manje od 90 %. Prostorni raspored tih JLS prikazuje nam iduća slika.



Sl. 10. Udio Hrvata u jedinicama lokalne samouprave Brodsko-posavske županije prema Popisu stanovništva iz 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011 – Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku,

Vidimo kako se sve općine u kojima je udio Hrvata manji od 90 % nalaze na krajnjem zapadu županije. U tim općinama srpska manjina ima nešto veći udio nego u ostatku županije (najveći je udio Srba u općini Okučani i iznosi 20.8 %). Ipak, taj udio bio je znatno veći u ranijim popisima, posebice u onome iz 1991. godine (kada je na prostoru cijele Brodsko-posavske županije Srba bilo 17.5 %). Prema popisu iz 1991. na prostoru bivše novogradiške općine (obuhvaća zapadni dio županije) Srbi su činili većinu (apsolutnu ili relativnu) u 33 naselja (od njih 93). Ipak, pobuna (dijela) srpskog naroda protiv novoizabrane hrvatske vlasti 1991. rezultirala je okupacijom u obliku uspostave srpske paradržave na dijelu teritorija Hrvatske (tzv. Republika Srpska Krajina). Sastavni dio te paradržave bio je i zapadni dio Brodsko-posavske županije, upravo onaj dio sa značajnim brojem stanovnika srpske narodnosti. Nastojanja tadašnjih hrvatskih vlasti da se okupirana područja mirnim putem vrate u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske nisu dala rezultate, stoga je Hrvatska svoja okupirana područja, barem u ovom dijelu, oslobodila akcijom „Bljesak“ početkom svibnja 1995. Završetkom akcije, velik dio srpskog stanovništva odlučio je

napustiti to područje, te su se uglavnom naselili na području Bosne i Hercegovine (Jelić, 2008). Nakon njihovog odlaska na to su se područje većim dijelom doselili protjerani Hrvati iz Bosne i Hercegovine (Bosanska Posavina), a manjim dijelom i oni iz Vojvodine. Na taj je način došlo do promjene u narodnosnom sastavu u korist Hrvata. Konkretnije, na današnjem prostoru općine Okučani živjelo je 1991. godine 287 Hrvata (12.7 %), a danas ih ima 2655 (77 %).

Zanimljivo je spomenuti i da je se do 1991. dio stanovništva izjašnjavao kao Jugoslaveni. Tako je njihov udio najveći bio 1981. i iznosio je 9.4 % (15 912 st.), dok je već 1991. pao na 2.9 % (5 117 st.). Od 2001. nadalje njihov je udio zanemariv. Uzroke ovakvog pada treba tražiti u društvenim promjenama koje su se tada događale. Urušavanjem totalitarnog komunističkog režima te agresijom JNA na Hrvatsku, jugoslavenstvo je u potpunosti izgubilo legitimitet u stanovništvu i postalo simbolom agresora i njegove težnje za stvaranjem unitarne jugoslavenske države (Babić, 1997).

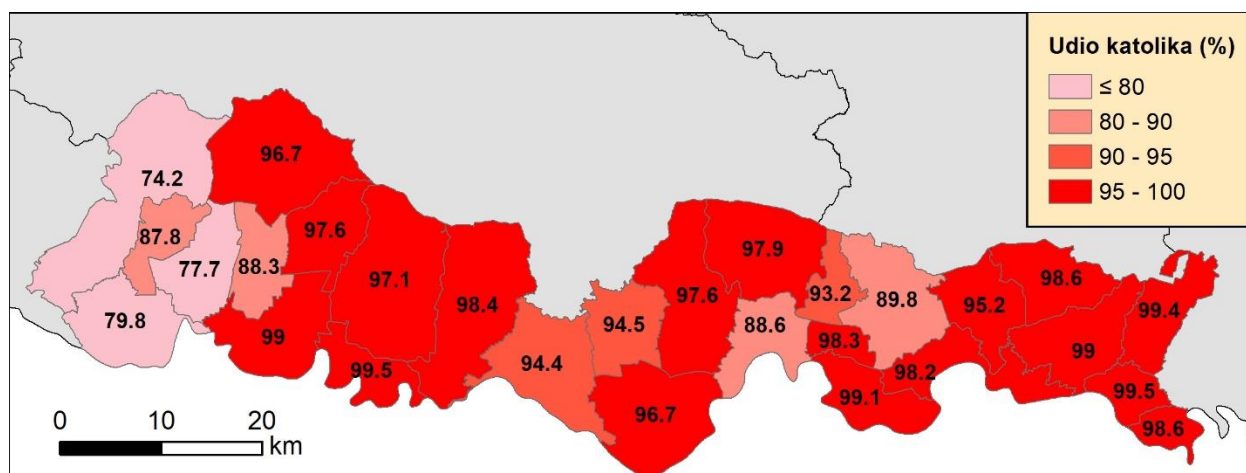
Što se tiče jezičnog sastava, on je još homogeniji nego narodnosni. Naime, čak 98.18 % stanovništva na Popisu stanovništva 2011. izjasnilo se da im je materinji jezik hrvatski. To bi značilo da i većina pripadnika nacionalnih manjina za svoj materinji jezik smatra hrvatski, a ne neki drugi (srpski i dr.). Drugi jezik županije, gledano po udjelu, je romski sa 0.52 %, a zatim slijede srpski, bosanski i ostali, svi sa zanemarivim udjelima.

### 5.3.2. Sastav prema vjeri

Kao i prema narodnosti i jeziku, stanovništvo Brodsko-posavske županije homogeno je i po pitanju vjere (religije). Katolici su apsolutna većina u svim općinama i ukupno čine 92.1 % stanovništva. Najveći udio imaju u općini Sikirevci (99.5 %), a najmanji u 4 općine krajnjeg zapada županije, konkretno u Okučanima (76.2 %). Pravoslavna vjera druga je po udjelu u ukupnom stanovništvu županije sa 3.6 %. Jasno, veći je udio pravoslavaca u onim općinama u kojima je i veći udio srpske nacionalne manjine (također se radi o 4 općine krajnjeg zapada županije).

Na sl. 11. možemo primijetiti kako je broj katolika nešto manji u dvama gradskim središtima, Slavonskom Brodu (88.6 %) i Novoj Gradiški (88.3 %). Njihovo stanovništvo nešto je heterogenije od ruralne okolice koju čini ostatak županije. Također, u gradskim središtima uočljiv je i nešto veći broj nevjernika (ateista) i agnostika, što je skladu s trendovima koji vladaju kako u Hrvatskoj, tako i u ostatku Europe. Tako udio ateista i agnostika iznosi u Slavonskom

Brodu 3.1 %, a u Novoj Gradiški 3.38 %. Na razini cijele županije on je očekivano nešto manji i iznosi 1.71 %.



Sl. 11. Udio katolika u jedinicama lokalne samouprave Brodsko-posavske županije prema Popisu stanovništva iz 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011 – Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku



## 6. Ključni demografski problemi, njihovo rješavanje i buduća kretanja

Depopulacija, odnosno prilično nagli pad broja stanovnika ključni je demografski problem županije. Ipak, važno je shvatiti da depopulacija i njene posljedice nisu samo demografski problem, nego one imaju velik utjecaj na sve sfere društva i društvene zajednice, pa tako i na gospodarstvo. Kao što je već spomenuto, gospodarski pokazatelji županije lošiji su od državnog prosjeka, što se onda odražava i na demografske pokazatelje. Kada govorimo o utjecaju ratnih zbivanja na demografska obilježja, ona su u međupopisnom razdoblju 1991.-2001. utjecala na blagi porast broja stanovnika zbog velikog broja izbjeglica iz Bosanske Posavine koji su svoje utočište pronašli na prostoru županije. Ipak, rat je utjecao i na pad gospodarske aktivnosti koja je onda velikim dijelom odgovorna i za negativna migracijska kretanja, što se posebice uočava u kasnijim godinama.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u razdoblju 2011.-2017. županija je izgubila 17027 stanovnika, što je pad od 10.7 %. U navedenom padu, udio migracija je 76.3 %, a prirodne promjene ostatak od 23.7 %. To nam pokazuje da je upravo negativni migracijski saldo najveći demografski problem županije.

Razni demografski podaci iz ranijih godina važni su nam kako bismo mogli pretpostaviti kako će izgledati demografska slika nekog prostora, u konkretnom slučaju Brodsko-posavske županije, u budućnosti. Jasno, nemoguće je posve točno odrediti buduća kretanja stanovništva, ali u ovom slučaju izgledno je da neće doći do znatnije promjene trendova koji se trenutno događaju. Postoji mogućnost kako će se smanjiti udio negativnih migracijskih kretanja, koja jasno neće nestati, ali broj ljudi koji su spremni napustiti županiju (često odlaskom u druge zemlje EU) radi posla vjerojatno će postajati sve malobrojniji.

Kako bi se navedeni negativni trendovi ublažili (ako ih već nije moguće sasvim okrenuti) potrebno je donijeti određene demografske mjere koji će doprinijeti revitalizaciji prostora. Provođenje takvih mjera svakako bi zahtijevalo značajnu količinu financijskih sredstava iz javnog proračuna (države, županije, jedinice lokalne samouprave). Bez značajnog gospodarskog rasta, ali i drugačije raspodjele sredstava u proračunima jasno je da je teško izdvojiti takva sredstva. Govoreći o konkretnim mjerama, one se najčešće svode na različite novčane subvencije od strane općine/grada za svako rođeno dijete.

Kada se govori o mjerama središnje države, one su od 2017. god. orijentirane na stambeno zbrinjavanje mladih ljudi i to na način da država osobama starim do 45 god. sufinancira trošak stambenog kredita u zavisnosti od broja djece i lokacije stambene jedinice. Tako su sve jedinice lokalne samouprave u Hrvatskoj podijeljene u 8 kategorija po stupnju razvijenosti<sup>1</sup>. Što je jedinica lokalne samouprave razvijenija, to je iznos subvencija kojega njezini stanovnici mogu dobiti manji (kako bi se više poticali trenutno nerazvijeniji krajevi). Kako ta podjela izgleda u Brodsko-posavskoj županiji prikazuje nam slika 12.



Sl. 12. Stupanj razvijenosti jedinica lokalne samouprave Brodsko-posavske županije

Izvor: Vlada Republike Hrvatske: Odluka o razvrstavanju jedinca lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti

Jedinice lokalne samouprave podijeljene su u 8 kategorija, pri čemu kategorija 8 predstavlja najviši stupanj razvijenosti, a kategorija 1 najniži. Općine i gradovi u prve četiri kategorije (1, 2, 3, 4) imaju stupanj razvijenosti niži od državnog prosjeka, dok su oni u ostale četiri kategorije (5, 6, 7, 8) iznad državnog prosjeka. Vidimo da su sve jedinice lokalne samouprave ispod prosjeka Hrvatske osim Slavonskog Broda. U Brodsko-posavskoj županiji ovu mjeru pomoći iskoristilo je dosad ukupno 148 obitelji, od čega 49 u 2017. i 99 u 2018. god. U istom razdoblju, za cjelokupno područje Hrvatske iskoristilo ju je 5286 obitelji. Svakako da ovakav oblik pomoći može pomoći mladim obiteljima i potaknuti ih na rađanje djece, ali osim njega, potrebno je stvoriti uvjete za

<sup>1</sup> Pri razvrstavanju jedinica lokalne samouprave po stupnju razvijenosti korišteni su sljedeći kriteriji: stopa nezaposlenosti, dohodak po stanovniku, opće kretanje stanovništva, stopa obrazovanosti i indeks starenja

poboljšanje životnog standarda koji bi osigurali da stanovništvo nema potrebe u velikoj mjeri napuštati ovo područje iseljavanjem u druge države.

## 7. Zaključak

Brodsko-posavska županija, nakon dugogodišnjeg rasta, od 2001. god. nadalje doživljava pad broja stanovnika. Kombinacija različitih faktora, kao što su negativan utjecaj Domovinskog rata i nerazvijenost gospodarstva uzrok su činjenice da je prostor županije postao emigracijski. Također, trend negativne prirodne promjene i rast udjela starijih dobnih skupina dovodi do nepovoljnih učinaka na potrošnju, produktivnost i ekonomski rast. Na to se nadovezuju problemi kao što su veći teret radno-aktivnom stanovništvu za međugeneracijske transfere (različite potpore i porezi), i to kroz povećane izdatke mirovinskog i zdravstvenog sustava te povećanja cijene skrbi za starije osobe. Današnje zapadno društvo okreće se tercijarnim i kvartarnim djelatnostima koje na ovom prostoru još nisu dostigle potrebni stupanj razvitka. S manjim stupnjem razvitka dolazi i manji broj radnih mjesta, kao i manji dohodci (plaće) stanovništva, što onda jasno dovodi do vala emigracijskih kretanja. Oni koji se ne odlučuju na emigraciju, u prosjeku žive sa nižim standardom u odnosu na ostatak Hrvatske, a pogotovo Europske unije. Ta činjenica svakako onda doprinosi i smanjenju stopa nataliteta, jer imati dijete (ili djecu) postaje zahtjevan financijski izdatak. Zbog toga je potrebno raditi na različitim mjerama koje bi potaknule mlade obitelji na veći broj djece jer važno je shvatiti kako je upravo stanovništvo ključni element geografskog prostora od kojega sve počinje. Brodsko-posavska županija posjeduje velik potencijal kojega je potrebno iskoristiti na pravi način kako bi se postigao visok stupanj razvijenosti. U te potencijale možemo ubrojiti prirodno-geografska obilježja (potencijal za poljoprivredu, šumarstvo), ali i povoljan položaj (blizina Zagreba i Osijeka, paneuropski prometni koridor X). Ukoliko uz potporu i suradnju državnih i lokalnih vlasti dođe do određenih promjena u demografskoj dinamici (a koje se ponajprije tiču depopulacije i emigracije) i demografskim obilježjima (loša obrazovna struktura, starenje i sl.) i stanovništvo ima mogućnost postati veliki potencijal promatranog područja i omogućiti njegov povoljniji gospodarski razvoj. Visoka homogenost stanovništva po pitanju nacionalne pripadnosti i religije pridonosi činjenici da na prostoru županije nema nemira, netrpeljivosti i sličnih pojava koje bi unosile podjele među društvom.

## 8. Literatura

- Babić, D., 1997: *Sociodemografske promjene stanovništva Brodsko-posavske županije uzrokovane Domovinskim ratom*, Migracijske i etničke teme 13 (3), 241-266
- Friganović, M., 1990: *Demogeografija: stanovništvo svijeta*, Školska knjiga, Zagreb
- Jelić, I., 2008: *Nacionalna i vjerska struktura stanovništva Brodsko-posavske županije 1991.-2001.*, Časopis za suvremenu povijest 40 (2), 315-340
- Kevo, M., 2008: *Kretanje stanovništva Brodsko-posavske županije, 1981. – 1991. – 2001.*, Časopis za suvremenu povijest 40 (1), 237-266
- Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb
- Skelac, G., 1997: *Prapovijesno nalazište Slavča*, Opuscula archaeologica, 21 (1), 217-233
- Veliki atlas Hrvatske*, Mozaik knjiga, 2012.

## 9. Izvori

Državna geodetska uprava: Središnji registar prostornih jedinica, 2013.,

<https://dgu.gov.hr/registar-prostornih-jedinica-172/172> (27.07.2019.)

Državni zavod za statistiku: Gradovi u statistici, 2018., [www.dzs.hr](http://www.dzs.hr) (30.07.2019.)

Državni zavod za statistiku: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., [www.dzs.hr](http://www.dzs.hr) (29.07.2019.)

Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. – Prvi rezultati po naseljima, [www.dzs.hr](http://www.dzs.hr) (01.08.2019.)

Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011 – Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku, [www.dzs.hr](http://www.dzs.hr) (03.08.2019.)

Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011 – Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima, [www.dzs.hr](http://www.dzs.hr) (03.08.2019.)

Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011 – Stanovništvo prema spolu i starosti, [www.dzs.hr](http://www.dzs.hr) (01.08.2019.)

Državni zavod za statistiku: Stanovništvo – pregled po županijama, [www.dzs.hr](http://www.dzs.hr) (30.07.2019.)

Hrvatska gospodarska komora, 2018: *BDP po županijama – Prikaz trendova u kretanju BDP-a županija na razini Hrvatske i EU*, <https://www.hgk.hr/documents/bdp-po-zupanijama-u-2015-godini-final25ad8955342dfa.pdf> (13.9.2019.)

Mapire, n.d.: Europe in the XVIII. century, <https://mapire.eu/en/map/europe-18century-firstsurvey/?layers=163%2C165&bbox=1926474.546145012%2C5661896.961590337%2C1944657.0042483483%2C5667629.738711724>, (28.07.2019.)

Vlada Republike Hrvatske: Odluka o razvrstavanju jedinca lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112> (16.8.2019.)

